

**ŠTA JE TO
SAVREMENI
PLES**

(U SRBIJI)

PLES je kretanje,
dešava se u telu i van njega
može da postoji i bez vidljivih pokreta,

ples je lično pitanje,
jer svako može određen način kretanja da doživi kao ples...
ili možda ne.

SAVREMENI PLES

(eng. *contemporary dance*) je umetnička praksa u okviru šire oblasti izvođačkih umetnosti. Ona se istorijski zasniva i nadovezuje na umetničke prakse telesnog pokreta razvijene u baletu, modernom i modernističkom plesu, koje se preispituju, problematizuju ili osporavaju i napuštaju u suočavanju sa drugim umetničkim, kulturnim, društvenim i diskurzivnim praksama.

Ako bismo pokušali da istorijski lociramo tačan period nastanka savremenog plesa na međunarodnoj / zapadnoevropskoj severnoameričkoj umetničkoj sceni, mogli bismo krenuti od šezdesetih godina dvadesetog veka, kada se uspostavlja specifična umetnička paradigma – savremena umetnost. *Polazno stanovište u savremenom umetničkom stvaralaštvu jeste odstupanje od viđenja, doživljavanja i kreiranja umetničkog dela kao kompletiranog, završenog materijalnog artefakta / produkta.*

Nasuprot tome, savremeno umetničko stvaralaštvo usmerava se pre na direktno delovanje samog umetničkog dela u javnoj sferi, kroz koje se najčešće angažuje i sam umetnik. Time **umetničko delo više propituje, ispituje, isprobava, istražuje, diskutuje, problematizuje i kritikuje različita društvena pitanja**. U oblasti plesa, kao specifične umetničke prakse i medija, ovakav zaokret najviše se manifestovao kroz napuštanje (jedne) plesne tehnike, stila, forme, kodifikacije pokreta/kretanja i tako dalje. *Upravo zato što nije određen jednom normiranom formom, savremeni ples je otvorio mogućnosti istraživanja i izražavanja na različite načine*. Zato, kada posmatramo savremeno plesnu predstavu, možemo da vidimo plesače koji izvode najrazličitije pokrete, plesne tehnike, govore, nešto rade ili se čak i ne miču. U ovim predstavama napušta se dominantna uzajamna veza narativa, muzike i pokreta i okreće se ka otvorenijim i spontanijim odnosima ovih elemenata tokom izvedbe. Ujedno, uvode se prakse tela i telesnog kretanja kojima se već normativizovane ideje i koncepcije plesa problematizuju i propituju.¹

¹ Sažet prikaz i citati definicija teoretičarke Ane Vujanović iz teksta „Scena savremenog plesa“, u: Šuvaković, Miško, *Enciklopedija Istorija umetnosti u Srbiji XX vek 1*, Beograd: Orion Art 2010

KOREOGRAFIJA

Prva verzija reči „koreografija“ datira iz 1588/89. godine u Francuskoj i nalazi se u priručniku *Orchesographie*, koji je sastavio jezuitski sveštenik Tuano Arbo (*Thoinot Arbeau*), spajajući dve grčke reči koje označavaju (cirkularni, kružni) ples *choreia* i pisanje *graphia*. Koreografija tako spaja onog koji pleše i onog koji zapisuje. Ovako uokvirena, koreografija bi mogla biti shvaćena kao postupak ispisivanja plesa i njegovo organizovanje strukture i kompozicije, kako bi plesač mogao da ga sprovede i ponovi.

U Sjedinjenim Američkim Državama, termin se prvi put pojavio u američkom rečniku engleskog jezika (American English Dictionary) pedesetih godina prošlog veka a reč „koreograf“ je prvi put upotrebljena 1936. godine kao imenovanje rada Balanšina (*George Balanchine*) u brodvejskoj predstavi *On Your Toes*.

FILOZOFIJA KOREOGRAFIJE

Može se reći da je koreografija razmišljanje o organizaciji i/ili dezorganizaciji odnosa kretanja između subjekata i objekata u vremenu i prostoru na sceni i/ili materijalnih i nematerijalnih odnosa kretanja između izvedbe i/ili izvođača i auditorijuma ili gledalaca.

Pa i dalje sve ovo ipak ne pokriva termin, niti način na koji se koreografija primenivala jer u principu koreograf ne organizuje vreme i prostor onoga šta se događa na sceni, već uglavnom onoga što se događa u mislima posmatrača, gledalaca. Tu koreografija zauzima mesto, tu se događa, ali to nije specifično za koreografiju. Sve umetnosti na kraju pokušavaju da izazivaju misli gledalaca, ali ne pokušavaju sve da izazovu odnose kretanja u mislima gledalaca. A kada je reč o „razmišljanju“ u ovoj definiciji, to „razmišljanje“ je najvažniji zadatak koreografa. On/a misli o kretanju i o mnoštvu načina na koje se ono manifestuje.²

Svaki plesni rad uvek u sebi ima **koncept** - jer je **formiran na redosledu ideja, uverenja, vrednosti, procedura, značenja**, čak i kada su ona stvorena *ex nihilo* to jest samom intuicijom. Od devedesetih godina 20. veka sam plesni stil, tehnika i sadržaj nisu više dovoljni da čine sam koncept nekog plesnog rada, zato što su oni svodili koreografiju na čin *pisanja koje prati govor tela (kao što pisanje prati izgovorenu reč)*. Ovakav *zatvoren koncept koreografijese* istorijski poistovećivao sa (muzičkom) kompozicijom to jest upisivanjem formalnog reda u vreme i prostor, kroz pokret tela. Takođe, podrazumevao je i hijerarhijski mehanizam produkcije (autoritet koreografa koji prenosi znanje igračima). Novi i *otvoreni koncepti koreografije* određuju je kao *pisanje koje prethodi plesanju*, u smislu da koreografsko ispisivanje ili koreografski jezik pored pisanja pokreta, misli, svesti, iskustva ili afekta kroz ples, takođe uključuje i propitivanje samih pretpostavki, pravila i vrednosti koje usmeravaju / određuju to koreografsko pisanje. Ovakav koncept ističe ideju koreografije kao proširene i modifikovane prakse, kroz koju **koreografi počinju da koriste sredstva i postupke iz drugih oblasti i domena: jezika i teorije, istorije, filma, muzike,**

² Reditelj i koreograf Jan Ritsema, Anketa o koreografiji - 100 definicija, www.corpusweb.net

opere, sporta, vizuelnih umetnosti, digitalnih medija, pop-kulture i tako dalje. Kroz mnoštvo i hibridnost različitih umetničkih uticaja, disciplina i žanrova, ovakve prakse proširuju (modernističko) shvatanje plesa / plesanja - kao „čistog“ izraza unutrašnje emocije - u kompleksniju ideju promišljanja toga šta autor / koreograf želi da postigne svojim umetničkim delom u javnosti u kojoj ga kreira i izvodi.³

ILI DRUGAČIJE REČENO...

Koreografiju, ukoliko želimo, možemo da primetimo na ulici, u načinu na koji je uređeno trajanje svetla na semaforima, kretanju ljudi kroz gradski prevoz, trenutnom kucanju autora ovog teksta po tastaturi kompjutera, posmatranju razgovora u društvu, košarkaškoj utakmici ili bilo čemu drugom, ili kao uokvireno delo u nekom izvođačkom prostoru. Način i dinamika kretanja, pauze, kostimi, muzika i svetlo pojačavaju utisak koji koreografija na nas ostavlja. Tako, **kada koreograf misli o koreografiji, on, u stvari, misli o tome šta bi ona mogla da proizvede u mislima posmatrača.**

³ Xavier Le Roy, Bojana Cvejić, Gerald Siegmund, "To end with judgment by way of clarification," u ed. Martina Hochmuth, Krassimira Kruschkova, Georg Schöllhammer eds, *It takes place when it doesn't: On dance and performance since 1999*, Frankfurt: Revolver, 2006, str. 49-56

ODNOS SAVREMENOG PLESA PREMA DRUŠTVENIM POJAVAMA, PROMENAMA I DRUGIM UMETNOSTIMA

Ples je ponekad lep
Poneki ples je lep
Ples nije nužno lep
Nužan je ples sam

Estetsko (čulno, lepo) nije jedini kriterijum i legitiman način vrednovanja (plesne) umetnosti kao specifičnog i relativno autonomnog oblika stvaralaštva, već je i: politično, kritično, tehničko, pornografsko, psihoanalitičko, etičko, ekonomsko, feminističko i tako dalje. **Umetnik je interventni društveni subjekt i funkcija njegovog stvaralaštva nije samo da izrazi sebe (svoju dubinu, nutrinu), već i da utiče na vrednosne, ideološke i druge dominantne sisteme koje prepoznaje u kontekstu u kome stvara, odnosno kontekstu u koji interveniše.** Za svako umetničko delo, pa tako i za ono u oblasti plesa, autor / umetnik ima odgovornost, iako ne može potpuno da kontroliše kako će to delo funkcionisati u javnosti.⁴

⁴ Radna grupa „Termini“ u okviru projekta Raškolovano znanje (o^o): (abecednim redom) Milena Bogavac, Dragana Bulut, Bojan Đorđev, Anđela Čirović, Siniša Ilić, Milan Marković, Katarina Popović, Ljiljana Tasić, <http://www.antijargon.tkh-generator.net/2010/12/04/kontekstualna/?lang=sr>

POSMATRANJE PREDSTAVE SAVREMENOG PLESA

ČINITI TO OTVORENOG UMA

Predstava savremenog plesa može da izgleda nejasno i neplesno. Tako izgleda ukoliko gledalac dolazi da je posmatra sa prethodnom zamisli nastalom iz iskustva o nekom određenom plesu i tome šta bi on mogao da bude, kao i priželjkivanjem određenog doživljaja koji će ples izazvati.

Ako u svojoj okolini neko retko ima prilike da se susretne sa savremenim plesom, njegovo / njeno poznavanje i doživljaj takvog plesa formiraju se spram prethodnih iskustava sa plesnim predstavama koje je imao/la prilike da doživi. Dakle, gledalac može da bude edukovan jedino ako ima prilike da ovakav umetnički rad negde doživi.

Ako uzmemo u obzir da je jedan od ciljeva savremene plesne umetnosti istraživanje pojava u okviru društvenog i umetničkog konteksta u kojem umetnik stvara, onda moramo da prihvatimo činjenicu da će se ovim ciljevima baviti i medij kojim se umetnost služi, a to su u ovom slučaju ples i koreografija.

PRIHVATITI

Ono što posmatramo kada gledamo plesnu predstavu jeste zaokruženje umetničkog procesa na sadržajnom, formalnom, konceptualnom, scenskom, metodološkom nivou na kojem su umetnici radili i sagledavanje umetničkog rada u celini (svih elemenata predstave – od fizičkih materijala do muzike, kostima, svetla – i njihovih uzajamnih odnosa). I, kako takav, umetnički rad korespondira sa kontekstom u kojem nastaje ili se prikazuje (analizira ga, kritikuje, propituje, osuđuje, prihvata i tako dalje). Sve počinje od jedne ideje. Ideje bivaju artikulisane kroz proces i prikazane na različite načine. Nekada je to samo atmosfera kojoj smo kao publika izloženi, a nekada se plesači verbalno ili neverbalno izražavaju o određenoj temi.

Prihvatiti ne znači i složiti se sa umetnikom - mnogi kritičari, umetnici, poznavaoци plesa često se međusobno ne slažu u svojim pogledima na određena kreativna rešenja. Prihvatiti bi značilo dati šansu onome što umetnik ima da pruži.

Otvarajući umetničko delo mnoštvu čitanja, umesto da ga vezuju samo za čitanje jednog subjekta / autora, ove prakse pitaju ko su gledaoci s kojima umetnici komuniciraju u izvedbi. One nagoveštavaju da bi **cilj umetnika** trebalo da bude **da stvori „komunikacijsku zajednicu“** s gledaocem dok traje predstava kao „održivu osnovu komuniciranja, što nije nešto što već postoji“. Stvaranje „komunikacijske zajednice“ u izvedbi zahteva usmeravanje komunikacije između umetnika, izvedbe i publike na pitanja koja bi mogla da ih se tiču i na taj način je „ubede“ da postane deo takve privremene zajednice.⁵

PUSTITI VEĆ VIĐENO

Savremene plesne predstave se razlikuju. Čak i ako poredimo dve predstave istog koreografa / autora, one mogu biti potpuno različite u temi, estetski, dinamično. U nekim predstavama dominira virtuoznost, ili učestvuje čitav ansambl, dok su neke posvećene

istraživanju, uključuju publiku ili plesači ne plešu, već govore. Razlog za to dolazi upravo iz istraživanja i preispitivanja samog aparata pozorišta, uloge gledaoca, načela autorstva i načina proizvodnje u plesu i koreografiji, odnosa tržišta umetnosti i ekonomije razmene, načela iza proizvodnje i podele znanja u plesu, saradnje i umrežavanja umetnikâ kao pojedinačnih autora i umetnikâ pri ustanovama i drugo, kao i uticaj i interventnost unutar samog specifičnog konteksta u kojem nastaje. Od nas kao publike očekuje se uključenost i budnost.

Zato je svaka predstava savremenog plesa iznenađenje i izazov.

⁵ Vujanović Ana, *Performance and/as (Mis)communicational community*, master seminar, Universidad de Arte Reina Sofia, Madrid 2010, Beograd: TKH br. 12, 2006/07

SAVREMENI PLES U SRBIJI

Savremeni ples je u našoj sredini mlada oblast umetnosti na čijem je razvoju ostalo još mnogo da se radi. U poslednjih petnaestak godina pojavile su se mnoge inicijative koje su dolazile od samih umetnika i koje su bile izraz njihove želje i potrebe da svoje polje rada uvedu u tokove kulture u svojoj sredini, da uredi uslove rada i održavaju stalnu komunikaciju sa publikom i drugim profesionalcima iz sličnih ili različitih umetničkih polja.

U isto vreme, od početka 21. veka, savremeni ples se u Evropi vidi kao polje najveće dinamike, promene i uticaja od svih drugih polja savremene umetnosti. Delom, uzrok tome je činjenica da je to polje mlado i da je u njemu mnogo toga još uvek otvoreno, ali i druga činjenica – da je ono prepoznato kao oblast artikulanog i edukovanog kritičkog promišljanja stvarnosti i samokritičnog odnosa prema sebi. Dela koja se proizvode u ovom polju u velikoj se meri bave neposrednom stvarnošću sa svim njenim promenama i efektima tih promena na samo polje plesa i položaj plesnih umetnika. Zato su kulturne vlasti u svim evropskim zemljama počele da sistemski podržavaju i doprinose razvoju ovog polja nalazeći u njemu **inovativne modele rada, organizacije, saradnje, povezivanja, transdisciplinarnog preoblikovanja i progresivnog mišljenja**

o kulturnim politikama. Osnivane su nove institucije širom Evrope, javne, privatne, nezavisne i neprofitne koje su doprinosile rastu plesnih zajednica. Sve je to bilo praćeno osnivanjem novih obrazovnih projekata na univerzitetima ili kao novih samonastalih institucija, koji su postali rasadnik umetnika koji se bave plesom i koreografijom, i to ne samo u tim zemljama već širom sveta.

U našem slučaju, upravo zbog nedostatka systemske podrške, mladi umetnici i stručnjaci početkom dvehiljaditih godina počeli su da odlaze iz Srbije na školovanje na sve te različite škole - u Berlinu, Briselu, Amsterdamu i tako dalje. To je dvojako uticalo na našu plesnu scenu: sa jedne strane, slabilo ju je stalno „odlivanje“ ljudi koji su svoje kapacitete razvijali u inostranstvu i doprinosili tamošnjim scenama svojim kreativnim i angažovanim radom; sa druge strane, to je omogućavalo u velikom broju slučajeva **povezivanje ovdašnje umetničke zajednice sa nekim drugim scenama i kulturnim sredinama.** Svi ovi složeni procesi danas se moraju kritički i analitički sagledati i to kroz intenzivan grupni dijalog koji će svima nama koji ovde radimo omogućiti da artikulišemo šta je to na čemu treba raditi ubuduće.

VREMENSKA LINIJA RAZVOJA SAVREMENOG PLESA U SRBIJI

Iako je razvoj savremenog plesa u Srbiji dobio naročiti zamah tek početkom dvehiljaditih godina, i mada se obično smatra direktnim „uvozom“ sa zapadne internacionalne scene, lokalna istorija (savremenog) plesa je postojala, kao jedna bočna, fragmentarna, diskontinualna i neteleološka mreža prošlih tragova različitih kulturnih i umetničkih praksi telesnog pokreta. Lokalna istorija ne vodi pravolinijski savremenom plesu u Srbiji i različita je od plesne istorije u zapadnoj Evropi i SAD.⁶

Pre i posle Drugog svetskog rata, u okviru lokalne istorije plesa, pored baleta, pojavljuju se i **plesne i telesne prakse koje prethode nastanku savremenog plesa:**

— **emancipovanje tela kroz moderni plesni spoj gimnastike, plastike, ritmike i fizičke kulture** (škola Mage Magazinović, Beogradski savremeni balet Smiljane Mandukić, studio plesa Dubravke Maletić iz kojih se dalje razvijaju umetnici i trupe);

⁶ Citat teoretičarke Ane Vujanović iz teksta „Scena savremenog plesa“, u: Šuvaković, Miško, *Enciklopedija Istorija umetnosti u Srbiji XX vek 1*, Beograd: Orion Art 2010.

– sportsko-kulturne telesne prakse Sokola,

pan-slovenskog pokreta fokusiranog na zdravlje kolektivnog tela (sokolski slet se transformiše u oficijelnu formu kulturalne reprezentacije tela, te postaje slet za proslavu Dana mladosti).

Nove tendencije na umetničkoj sceni šezdesetih i sedamdesetih godina širom SFRJ na značajan način uvode problematiku tela u umetnost:

– *performans art, hepening i body art (na primer, radovi Marine Abramović);*

– *neoavangardni teatar i pozorišni hepening (hipi mjuzikl u Ateljeu 212 „Kosa“ u režiji Mire Trailović), verbo-voko-vizuelni radovi Katalin Ladik, pozorišni hepeninzi oko Tribine mladih u Novom Sadu).*

Tu ne govorimo o plesu kao umetničkoj disciplini, već o „probijanju“ plesa kroz druge umetnosti (piercing through). Ove umetničke prakse su temeljno promišljale status tela u umetnosti a kao glavne uticaje na ples ostavljaju mišljenje tela kao objekta ili medija umetnosti i mišljenje tela umetnika kao subjekta umetnosti.

Nukleus plesa u današnjem smislu vezan je za postmodernizam: ples kao izražajno sredstvo ili medij u okviru postmodernog teatra (shvaćenog u širokom smislu; obuhvata i plesni teatar i koreodramu).

Tokom devedesetih godina, ples se razvijao pretežno u okviru alternativnog teatra. Praktikuju se hibridne forme teatra, koje ga približavaju i ukrštaju sa plesom: neverbalni, fizički i teatar pokreta, plesni teatar, kao i brojne druge forme eksperimentalnog teatra i performansa – nezavisne pozorišne grupe.⁷

⁷ Sažet prikaz i citati definicija teoretičarke Ane Vujanović iz teksta „Scena savremenog plesa“, u: Šuvaković, Miško, *Enciklopedija Istorija umetnosti u Srbiji XX vek 1*, Beograd: Orion Art 2010.

VREMENSKA LINIJA

Pred vama je predlog istorijske linije modernih, postmodernih i savremenih usmerenja i razvoja lokalne plesne scene u periodu od 1909. do 2017. Nastala je sa idejom da predstavi kontinuitet značajnih događaja i sagledanih iz perspektive onih koji se danas bave savremenim plesom u Srbiji. Ova linija ne obuhvata sve događaje koji su se u prošlosti desili. Postoji još mnogo paralelnih linija i nepopunjenih „tačaka“ koje su u nečijem ličnom razvoju verovatno daleko važnije od ovih. Ukoliko je neko ili nešto u ovoj liniji izostavljeno to nije bilo namerno.

Vodeći se mišlju da se vremenska linija sastoji od bezbroj tačaka, njeni autori nude poziv, a ne određenje. Osećajte se slobodnim da dopunite ono što nedostaje. Hvala!

(MAGA MAGAZINOVIĆ)

1909.

MARIJA MAGA MAGAZINOVIĆ (1882 - 1968) novinarka, pisac, koreografkinja, plesna pedagoškinja, feministkinja; odlazi u Minhen s namerom da doktorira, ali pošto se zainteresovala za ples, pohađa školu i glumačke i plesne kurseve Elizabete Dankan i Maksa Rajnharta.

1910.

Po povratku u Beograd Maga Magazinović osniva školu za ritmičku gimnastiku, kasnije nazvanu **ŠKOLA ZA RITMIKU I PLASTIKU.**

1928.

SMILJANA MANDUKIĆ (1908 – 1992) plesna pedagoškinja, koreografinja i osnivačica prvog ansambla modernog plesa u Beogradu *postavlja prvu predstavu modernog plesa u Beogradu, u Narodnom pozorištu*, nakon povratka iz Beča gde je studirala balet i moderan ples.

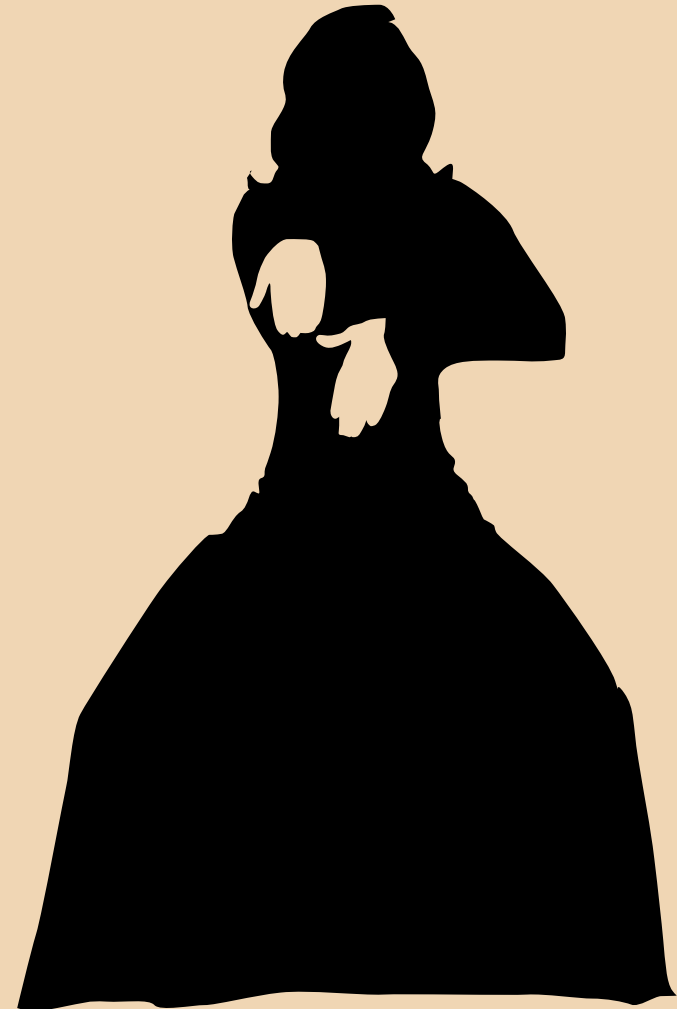
1930.

Smiljana Mandukić piše „Govor tela. Iskustvo modernog baleta“, jednu od prvih knjiga i tekstova u Srbiji koji govore o modernom plesu.

1939.

MILENA POPOVIĆ ČUTUKOVIĆ baletska umetnica, plesna pedagoškinja, vraća se u Novi Sad gde donosi i svoje znanje i igračko iskustvo stečeno u školi Džozefa Labana u Londonu.

(SMILJANA MANDUKIĆ)

1947.

Osniva se **BALETSKA ŠKOLA „LUJO DAVIČO“** u Beogradu; osnivačica i direktorka bila je **ANI RADOŠEVIĆ**, baletska igračica, koreografkinja i operna rediteljka.

1948.

Osniva se baletska škola u Novom Sadu, koju vode **MARGITA DEBELJAK** (koja je učila u Labanovom centru za pokret u Londonu) i Milena Popović Čutuković (koja je učila kod M. Froman u Labanovom centru za pokret u Esenu).

1951.

U izdanju Prosvete izlazi iz štampe knjiga „Istorija igre“ Marije Mage Magazinović; predmet istog naziva (pored drugih predmeta) ona predaje u novoosnovanoj Baletskoj školi „Lujko Davičo“ u Beogradu.

1955.

Počinje sa radom naša najpoznatija kritičarka baleta, kasnije i modernog i savremenog plesa, **MILICA ZAJCEV**.

1960.

BOJAN STUPICA angažuje osam odabranih plesačica, koje su u grupi Smiljane Mandukić školovane po njenom sistemu moderne igre, za baletski ansambl pozorišta Atelje 212. Nastupaju pod nazivom „Savremeni balet“ i igraju u okviru Komerne scene Ateljea 212; tokom pozorišne sezone odigrale su 22 predstave u toj pozorišnoj kući.

1962.

Osnovano je Udruženje baletskih umetnika Srbije **UBUS** na inicijativu tada aktivnih baletskih umetnika **KATARINE OBRADOVIĆ, JOVANKE BJEGOJEVIĆ, MILICE JOVANOVIĆ, MIRE SANJINE, TEMIRE POKORNI, BRANKA MARKOVIĆA, SVETOZARA DOBROVOLJCA, STEVANA ŽUNCA, BORISA RADAKA I DRAGIŠE ĐULIĆA**. Za predsednicu je izabrana Mira Sanjina. Udruženje su činili baletski umetnici Narodnog pozorišta u Beogradu, Savremenog pozorišta u Beogradu (sadašnje Beogradsko dramsko pozorište) i Narodnog pozorišta u Novom Sadu. UBUS se danas, kao jedino reprezentativno udruženje u oblasti baleta i savremenog plesa prema Zakonu o kulturi, zalaže za rešavanje problema odlaska baletskih umetnika u penziju, pitanja autorskih i interpretatorskih prava, pitanja isplate doprinosa i zdravstvenog osiguranja samostalnim umetnicima, izradi predloga raznih zakonskih rešenja za poboljšanje statusa umetnika uopšte, utvrđuje status i vodi evidenciju o samostalnim umetnicima....

1963.

DIMITRIJE PARLIĆ pravi koreografiju i predstavu „Čudesni Mandarin“, balet Bele Bartoka, koji se smatra jednim od primera spoja tada takozvanog klasičnog baleta i neoklasike. Danas se u okviru lokalne baletske zajednice smatra začetkom savremenih pristupa u oblasti umetničke igre. Ovakve tendencije u spajanju savremenih ideja u baletskim delima imali su kasnije koreografi Vladimir Logunov, Aleksandar Izrailovski i Vera Kostić.¹

1967.

Osnovan je **BITEF FESTIVAL** (Beogradski internacionalni teatarski festival), na inicijativu **MIRE TRAILOVIĆ**, kojoj se kao saradnik u umetničkom vođenju pridružuje **JOVAN ĆIRILOV**. U svojoj istoriji festival je negovao različite pozorišne forme i nove pojave u kontekstu izvođačkih umetnosti, a samim tim i koreografiju i savremeni ples (na festivalu su do danas gostovali brojni domaći i svetski autori savremenog plesa kao što su Jan Fabre, Anne Teresa de Keersmaecker, Sussane Linke, Caroline Carlson, Lusinda Childs, Pina Bausch, Merce Cunningham, Sasha Waltz, Maurice Bejart, Konstanca Makraš, Meg Stuart, Wim Vandekeybus, Sidi Larbi, Lloyd Newson – DV8 Physical theatre, Nada Kokotović, Matija Ferlin, Sonja Vukićević, Dalija Aćin, Boris Čakširan, Ivana Ašković, Saša Asentić, Ana Vujanović, Olivera Kovačević Crnjanski, Ana Dubljević, Igor Koruga i drugi).

1969.

Smiljana Mandukić osniva svoju trupu pod imenom **BEOGRADSKI SAVREMENI BALET SMILJANE MANDUKIĆ** koja je izrasla iz baletske sekcije kulturno-umetničkog društva „Abrašević“. Kao višegodišnje članice ovog ansambla posebno se ističu plesačice važne za razvoj teatra pokreta i plesne umetnosti u Srbiji: **DUBRAVKA MALETIĆ**, profesorka i koreografkinja, koja kasnije osniva i vodi svoj studio, **KATARINA STOJKOV-SLIJEPČEVIĆ**, profesorka u Baletskoj školi „Lujko Davičo“ u Beogradu i koreografkinja, **NELA ANTONOVIĆ**, osnivačica *Teatra pokreta Mimart*, **VERA OBRADOVIĆ**, pedagoškinja, osnivačica i koreografkinja ansambla „Balet XXI pokret“, pedagoškinje **ALEKSANDRA JELIĆ-JOJIĆ**, **VESNA MILANOVIĆ**, **OLGA VUČKOVIĆ**, **SANJA KRSMANOVIĆ-TASIĆ**, osnivačica Hleb teatra, dugogodišnja članica Dah teatra i inicijatorica manifestacije i simpozijuma „Dani Smiljane Mandukić“ (2017).

1971.

NADA KOKOTOVIĆ, koreografkinja i rediteljka aktivna u Zagrebu, Beogradu i Subotici, napušta *Kamerni ansambl slobodnog plesa* koji je osnovala **MILANA BROŠ** i *Hrvatsko narodno kazalište* i stvara svoj koreografski debi na muziku „Lied“ Iva Maleca.

1972.

KATALIN LADIK sa umetnicima i mladima realizuje prvi performans u Novom Sadu, a kasnije razvija grupu *Kod*. Performansi novosadske scene koriste u izrazu glas, pokret, ples, vizuelnu umetnost. Polje umetnosti performansa je u lokalnom kontekstu za razvoj savremenog plesa predstavljalo jedan od nukleusa kroz koji su se današnje prakse savremenog plesa na lokalnoj sceni razvijale.

1974.

Osniva se **MALO POZORJE**, festival nastao u organizaciji Kulturnog centra Novog Sada, koji predstavlja i promoviše različite forme izvođačkih umetnosti. Kasnije iz njega nastaje INFANT festival.

1977.

Nada Kokotović se, nakon profesionalnog usavršavanja u Americi (NY City Ballet, gde radi i kao asistentkinja Ž. Balanšina; radi takođe na Off Off Broadway-u), vraća u Jugoslaviju i, kao pomoćnica reditelja i koreografkinja, ostvaruje prvu saradnju sa **LJUBIŠOM RISTIĆEM**. Počinje da se bavi *koreodramom*, a kasnije i onim što je nazivala „totalnim teatrom“. Kokotović i Ristić, zajedno sa dramskim piscem Dušanom Jovanovićem i glumcem Radetom Šerbedžijom, osnivaju pozorište **KPGT** (kazalište, pozorište, gledališče, teatar), nekadašnju vaninstitucionalnu teatarsku trupu sa sedištem u Zagrebu, koja je delovala po celoj tadašnjoj Jugoslaviji.²

² Prva predstava kojom se KPGT predstavio publici bila je *Oslobođenje Skopja* autora Dušana Jovanovića (1978) Sa raspadom Jugoslavije, osnivači pozorišta se razilaze. Projekat KPGT koji je nastavljen 90ih godina u krnjem obliku u Subotici, na kraju je završio u Beogradu, gde deluje i danas.

1980.

Nada Kokotović osniva **GODO FEST**, otvara ga svojom predstavom *Čekajući Godoa* u kojoj nastupaju četiri žene.

ANĐELIJA TODORVIĆ plesačica, autorka i koreografkinja, završava baletsku školu „Lujo Davičo“ u Beogradu. U periodu od 1986. do 1993. godine radi u ansamblu Pozorišta na Terazijama, a od tada radi nezavisno, van institucija, u Beogradu.

1981.

Prva koreodrama Nade Kokotović *Otelo ubija Dženis* u Narodnom pozorištu u Beogradu; solistkinja je **IVANKA LUKATELI**, a u predstavi učestvuju i **SONJA VUKIĆEVIĆ** i **PAŠA MUSIĆ**. Koreodramom se u to vreme na scenama širom Jugoslavije bavi i **DAMIR ZLATAR FREY** (režira i koreografiše u Beogradu i Novom Sadu), a kasnije Sonja Vukićević, na čiji umetnički razvoj, pored koreografkinje Vere Kostić, najveći uticaj imaju Nada Kokotović, Damir Zlatar Frey i Haris Pašović, sa kojima i najduže saraduje.

1982.

Pedagoškinja i baletska umetnica **LJILJANA MIŠIĆ** se vraća u Novi Sad nakon edukacije u oblasti modernog plesa i stepovanja u Njujorku. Radi kao baletska i plesna pedagoškinja u novosadskoj baletskoj školi, ima uticaj i na umetnice i pedagoškinje kao što su **TATJANA GRUJIĆ** i **GORDANA DEAN** koje će kasnije osnovati plesni studio *Rebis* u Novom Sadu.

1983.

VERA KOSTIĆ, baletska umetnica i koreografkinja Narodnog pozorišta u Beogradu, pravi predstavu *Pomračenja* u kojoj igraju i Sonja Vukićević, **LIDIJA PILIPENKO** i **SPOMENKA PANTELIĆ**. Predstava je nagrađena od strane publike na 28. Bitef festivalu, a dobija i zlatnu kolajnu na Festivalu monodrame i pantomime u Zemunu.

1984.

Osnovan **TEATAR MIMART** pod vodstvom Nele Antonović, direktorke i rediteljke. Teatar Mimart kontinuirano radi preko tri decenije i postoji i danas. Nela Antonović, osnivačica i umetnički vođa do danas, istražuje mogućnosti pomeranja granica pozorišta metodom kreativne vizualizacije Mimart. Autorka je 40 eksperimentalnih projekata, kao i preko 400 performansa.

1985.

Ljubiša Ristić i Nada Kokotović preuzimaju rukovođenje Narodnim pozorištem u Subotici.

1986.

Nada Kokotović pokreće festival *Emergency exit*, Festival plesnog teatra i koreodrame u Subotici za koji je, kao umetnička direktorka, napravila selekciju predstava i plesnih grupa iz Jugoslavije i inostranstva. Festival se održavao do 1991. godine.

1986.

Nakon edukacije u oblasti slikarstva, pozorišta i savremenog plesa u Francuskoj, **JOŽEF NAĐ**, reditelj, koreograf i plesač iz Kanjiže formira svoju trupu Pozorište *JEL* („jel” znači „znak” na mađarskom) sa kojom priprema svoju prvu predstavu, *Pekinšku patku*, koju predstavlja u pozorištu Bastilja u Parizu. Nađ danas nastupa i radi uglavnom u inostranstvu, a u Kanjiži postoji i radi Regionalni kreativni atelje Jožef Nađ koji su tokom godina koristili umetnici i organizacije aktivne na domaćoj i međunarodnoj izvođačkoj i plesnoj sceni.

Osniva se teatar *Signum* na inicijativu baletskog umetnika, koreografa **DEJANA PAJOVIĆA**. *Signum* je postojao do 1993. godine, a okupljao je umetnike nezavisne plesne scene, od kojih su neki kasnije bili inicijatori novih pozorišnih i plesnih grupa.

1987.

U produkciji Malog pozorja u Novom Sadu nastaje koreodrama *Uroboros*; koreografiju i režiju radi Damir Zlatar Frej, glavnu ulogu dobija Sonja Vukićević, igraju i **JELENA JOVIĆ, ANĐELIJA TODOROVIĆ I TATJANA PAJEVIĆ**, koje će uskoro započeti svoje inicijative na nezavisnoj plesnoj sceni radeći kao autorke i izvođačice.

Počinje *Moliere fest* na inicijativu Nade Kokotović.

(SONJA VUKIĆEVIĆ, MEDEJA)

1988.

1988 - 1991. YU FEST sa petnaestak jugoslovenskih gradova, sa novim uporištima u Budvi i Kotoru, donosi lavinu produkcija, koprodukcija, turneja i predstava, kao i prethodno neviđenu mobilnost kulturnih radnika i njihovih radova u okviru SFRJ.

(25. MAJ)

Sonja Vukićević igra solo na poslednjem sletu za Dan mladosti na Stadionu JNA (muzika: Ksenija Zečević, režija Paolo Mađeli, koreografija: Damir Zlatar Frej); *Bolero* koji izvodi preuzet je iz predstave *Uroboros*.

1989.

Isti model rada (pod vođstvom Nade Kokotović i Ljubiše Ristića) u Narodnom pozorištu Nepszinház u Subotici, proširuje se preuzimanjem i Srpskog narodnog pozorišta (SNP) u Novom Sadu (koje je gradska skupština u to vreme stavila pod prinudnu upravu), u težnji ka stvaranju „bikameralnog teatarskog sistema“.

1989.

Osnovano je kamerno pozorište muzike *Ogledala* koje vodi muzičar **BORIS KOVAČ**. Trupa se bavila odnosom muzike i plesa, a u radu su učestvovali i umetnici iz oblasti plesa i baleta: **OLIVERA KOVAČEVIĆ CRNJANSKI, IVANA INĐIN, MILAN LAZIĆ, VALERIJA POPOVIĆ I JASNA KNEZ**.

Osniva se **BITEF TEATAR** u Beogradu. Veliki broj radova autora savremenog plesa lokalne plesne scene je realizovan u ovom pozorištu tokom devedesetih i dvehiljaditih godina.

1991.

Osnovan je **DAH TEATAR** na inicijativu rediteljki **DIJANE MILOŠEVIĆ** i **JADRANKE ANĐELIĆ**. Pridružuju im se glumica **MAJA MARKOVIĆ** i plesačica, glumica i koreografkinja **SANJA KRSMANOVIĆ TASIĆ**. Od 2008. u grupi je i glumica **IVANA MILENOVIĆ**. Dah teatar predstavlja centar za pozorišna istraživanja u kojima se od osnivanja radi na razmeni znanja, edukaciji i produkciji predstava.

1994.

Osnovan je **ISTER TEATAR**, pozorišna trupa koja istražuje i povezuje plesne i dramske tehnike izražavanja. Osnivaju ga **ANĐELIJA TODOROVIĆ, NENAD JELIĆ I IRINA GILIĆ**, a priključuju im se **JELENA JOVIĆ, DANICA ARAPOVIĆ, DAMIR VIJUK**, a kasnije i **ISIDORA STANIŠIĆ, ČARNI ĐERIĆ, DUŠAN MURIĆ, IGOR FILIPOVIĆ** i drugi. U periodu devedesetih i dvehiljaditih godina rad nezavisnih pozorišta i trupa vezan je za Bitef teatar čija je programska politika u to vreme bila okrenuta upravo nezavisnim produkcijama. Ister teatar postoji i danas i predstavlja jednu od najznačajnijih inicijativa u savremenim izvođačkim umetnostima kod nas.

Otvoren je **KULTURNI CENTAR REX** u Beogradu kao nezavisni kulturni centar Radija B92 u kojem su se realizovale mnoge predstave autora savremenog plesa.

1995.

Izašao je prvi broj časopisa za umetničku igru **ORCHESTRA**, časopis je osnovala i danas vodi **IVANA MILOVANOVIĆ**. Značajan doprinos u radu časopisa ostavili su **BRANKA RAKIĆ, MILICA JOVANOVIĆ I JELENA ŠANTIĆ, MILICA ZAJCEV I MIRJANA ZDRAVKOVIĆ, MIRA SUJIĆ-VITOROVIĆ, SVENKA SAVIĆ, LJILJANA MIŠIĆ, JELENA KAJGO, MILICA CEROVIĆ, MARIJA KRTOLICA, SLOBODAN TURLAKOV, MILENA JAUKOVIĆ, MILAN MAĐAREV, MARKO PEJOVIĆ, BORIS ČAKŠIRAN** i drugi. Časopis postoji i danas i svojim priložima i kritikama obuhvata rad baletske i savremene plesne scene u Srbiji.

Iz projekta *Omen* razvija se **OMEN TEATAR** koji postoji i danas, a bavi se istraživanjima u oblasti savremenog pozorišta i plesa. *Omen* je nastao na inicijativu rediteljke **GORDANE LEBOVIĆ**, a u radu učestvuju **SLOBODAN BEŠTIĆ, VEDRAN VUČIĆ, JANOŠ BUŠ, IGOR VASILJEV, ISIDORA SPASIĆ, SRĐAN VELJOVIĆ I DUŠKO RULJEVIĆ**. U radu *Omen teatra* učestvovali su i umetnici koji su nastavili da rade kao samostalni umetnici na lokalnoj plesnoj sceni (na primer, **DRAGANA ALFIREVIĆ, MARKO MILIĆ, MAJA PELEVIĆ, BRANKA ZGONJANIN** i drugi).

U Beogradu, Katarina Stojkov Slijepčević sa Ljubišom Ristićem formira plesnu grupu pod okriljem KPGT-a u Beogradu za potrebe *Shakespeare festivala*, za koji koreografiše Šekspirove sonete. Trupa je okupljala mlade igrače i igračice sa različitim vrstama plesnog obrazovanja: igrače sa institucionalnim obrazovanjem - završenom srednjom baletskom školom u Beogradu - **ISIDORA STANIŠIĆ, DALIJA AĆIN THELANDER, BOJANA MLADENOVIĆ, JOVANA ĆIRICA**, kao i vaninstitucionalno obrazovane igrače (**PREDRAG RAKIĆ, DUŠAN MURIĆ, ČARNI ĐERIĆ**). Kao organizaciona infrastruktura, KPGT je dao prostor u kojem su mladi igrači savremenog plesa u Srbiji tada samooorganizovano, zajednički i ravnopravno radili i samoobrazovali se, što će postati ključne vrednosti i principi rada tokom konstituisanja nezavisne plesne scene u Beogradu. Trupa je rasformirana 2003.

Na inicijativu dramaturškinje **BORKE PAVIĆEVIĆ** osniva se **CENTAR ZA KULTURNU DEKONTAMINACIJU** - Paviljon Veljković (CZKD), koji i danas predstavlja jedno od mesta na

kojima se izvode predstave i performansi. Sonja Vukićević tokom druge polovine devedesetih deluje u okviru CZKD-a sa svojom neformalnom umetničkom grupom. Njen rad spada u domen plesnog teatra, izvedenog iz postmodernističkog nemačkog *Tanztheatera*. Stoga, Sonjin rad ne spada u područje apstraktnog plesa, već društveno-kritičkog teatra, u kojem je telesni pokret osnovni medij. U predstave Sonje Vukićević iz tog perioda spadaju: *Magbet/ONO* (1996), *Alchajmer* (1998), *Proces* (1998) i *Mrak letnje noći* (1999).

Pokrenut **INFANT** festival u Novom Sadu. Na festivalu su prikazivane predstave autora savremene nezavisne scene izvođačkih umetnosti - Mimart, Ister Teatar, Forum za novi ples (Gaj Vajzman, Roni Haver), Dah teatar, Perpetuum, ErgStatus, grupa Hajde da..., Hleb teatar, Plavo Poorište, Omen teatar, pozorište Deže Kostolanji, Bitef dens kompanija (Gaj Vajzman, Roni Haver, Edvard Klug, Jasmin Vardimon), Isidora Stanišić, Čarni Đerić, Bojana Mladenović, Dušan Murić, Dalija Aćin Thelander, Igor Koruga, Ana Dubljević, Ljiljana Tasić i Dušan Bročić.

U Jugoslovenskom dramskom pozorištu **HARIS PAŠOVIĆ** i Sonja Vukićević realizuju koreodramu *Ptice* po Aristofanovim *Pticama*. Predstava je u potpunosti plesna, a izvođači su glumci JDP-a.

U Pančevu počinje sa samostalnim radom **SREDNJA BALETSKA ŠKOLA „DIMITRIJE PARLIĆ“** koja postoji od 1979. pod okriljem muzičke škole „Jovan Bandur“.

Nastaje **PLAVO POZORIŠTE**, pozorišna laboratorija čija se ideologija bazira na principima koje su ustanovili reformatori pozorišta XX veka, Konstantin Stanislavski, Antonen Arto, Ježi Grotovski, Euđenio Barba i Odin teatar, kao i italijanski reditelj Masimo Đaneti. Pozorište nastaje na inicijativu **NENADA ČOLIĆA**, a danas su tu i **MAŠA JELIĆ, JELENA MARTINOVIĆ, DEJAN STOJKOVIĆ, MARKO POTKONJAK, IVANA ČOLIĆ, DUBRAVKA VUJINOVIĆ.**

1996.

Ustanovljena je **NAGRADA UBUS-A DIMITRIJE PARLIĆ** za najbolje koreografsko ostvarenje u sezoni, kompletan koreografski opus ili izuzetno izvođenje. Dosadašnji laureati (1996-2016) su: **SONJA VUKIĆEVIĆ, VERA KOSTIĆ, VLADIMIR LOGUNOV, ISIDORA STANIŠIĆ, KRUNOSLAV SIMIĆ, LIDIJA PILIPENKO, ANSAMBL NARODNOG POZORIŠTA ZA PREDSTAVE KO TO TAMO PEVA, STEP LIGHTLY, ŠEST PLESOVA, ANSAMBL PREDSTAVE JEZIK ZIDOVA SRPSKOG NARODNOG POZORIŠTA, ISTER TEATAR, MICHELE MEROLA, JASMIN VARDIMON, EDVARD KLUG, ANA PAVLOVIĆ, MILOŠ ISAILOVIĆ.**

Počinje sa radom pozorište **DEŽE KOSTOLANJI** u Subotici koje neguje savremenu pozorišnu umetnost na čijem će se repertoaru, kasnije, na inicijativu **DENEŠA DEBREIA**, naći i predstave savremenog plesa. U predstavama reditelja **ANDRAŠA URBANA** koji vodi pozorište, pokret i određeni koreografski principi često su bili korišćeni.

Osnovan festival **FIAT**, Podgorica (nakon FJATa, od 1996). Na njemu su nastupali i naši autori i trupe savremenog plesa: Isidora Stanišić, Čarni Đerić, Dušan Murić, Bojana Mladenović, Mudra Teatar i drugi.

1997.

FESTIVAL KOREOGRAFSKIH MINIJATURA je osnovan kao međunarodni plesni festival koji se održava svake godine u Narodnom pozorištu u Beogradu. Glavni deo programa je koreografsko takmičenje koje sadrži premijerna prikazivanja kratkih plesnih formi - koreografskih minijatura. Laureati festivala: **DALIJA AĆIN, BOJANA MLADENVIĆ, ISIDORA STANIŠIĆ, OLIVERA KOVAČEVIĆ CRNJANSKI, BORIS ČAKŠIRAN, DRAGANA BULUT, IVANA TABORI, MILICA PEROVIĆ, IGOR KORUGA, MARKO MILIĆ, DUŠAN MURIĆ.**

Na poziv direktorke baleta Narodnog pozorišta u Beogradu **LIDIJE PILIPENKO**, Isidora Stanišić i Bojana Mladenović realizuju svoje prve plesne predstave - *Kopile* I. Stanišić i *Šija crne mačkice* B. Mladenović.

Osnovan **BELEF** Beogradski letnji festival. U produkciji ranih izdanja festivala često su bili realizovani projekti, performansi i predstave u kojima su učestvovali plesači i koreografi savremene plesne scene u Beogradu.

(ERGSTATUS, PSI)

1998.

Projektom *Znak* i premijerom predstave *Kvartet* nastaje **CRAFT TEATAR** koji osnivaju **DRAGANA ALFIREVIĆ I DEJAN GARBOŠ, RODRIGO S. DE CARVALHO I VEDRAN VUČIĆ**. *Craft teatar* bio je značajno polazište za dalji individualni razvoj umetnika od kojih su danas neki aktivni i značajni na nivou evropske savremene plesne scene kao autori i kustosi.

Prva radionica savremenog plesa organizovana na inicijativu domaćih umetnika održana je kao deo projekta *Ergstatus*, što je kasnije postalo ime plesnog teatra. Pod vođstvom koreografa, kostimografa, reditelja **BORISA ČAKŠIRANA, ERGSTATUS** postoji i radi i danas, aktivan je na domaćoj i međunarodnoj plesnoj sceni, a sa njim blisko saraduje nekoliko generacija plesača i koreografa: **NENAD MILOŠEVIĆ, ALEKSANDRA BJELAJAC, SANJA MITROVIĆ, BOJANA MIŠIĆ ROBINSON, DRAGANA BULUT, ANA MALJEVIĆ, JELENA STOJILJKOVIĆ RHYNES, ANDRIJANA LUBINA, JOVANA RAKIĆ, STOJAN SIMIĆ, JANA MILENKOVIĆ, NATASCHA SCHMELZ** i mnogi drugi.

Pojavljuje se prva predstava **INTIMUS** autorke i koreografkinje **DALIJE AĆIN THELANDER** u produkciji festivala BELEF. Dalija ostavlja značajan trag pre svega kao autor i zagovarač za vidljivost i prostor za savremeni ples u lokalnom kontekstu, kao i autor koreografskih instalacija i plesnih predstava za decu i bebe koje danas aktivno realizuje i predstavlja u svetu.

1999.

Osnovan je **CENPI - CENTAR ZA NOVO POZORIŠTE I IGRU** koji je postojao do 2004. godine, a koji je pokrenuo Jovan Ćirilov sa saradnicima.

Osnovan je **PERPETUUM CENTAR ZA UMETNOST POKRETA** (tada Madlenium) pod vođstvom koreografkinje i plesne pedagoškinje **SVETLANE ĐUROVIĆ**, jedne od učenica Dubravke Maletić. Kako je edukacija u različitim plesnim tehnikama jedna od osnovnih aktivnosti Perpetuum centra, mnogi plesači, budući koreografi prošli su značajan deo obrazovanja u Perpetuumu. Jedna od plesačica trupe Perpetuum bila je Ana Dubljević koja danas radi kao samostalna autorka i koreografkinja i jedna je od umetnika okupljenih oko Stanice Servisa za savremeni ples

Formirana **ASOCIJACIJA NEZAVISNIH TEATARA** koja je imala godišnje prezentacije (1999-2002).

2000.

U Beogradu je osnovan **POD TEATAR** na inicijativu **TATJANE PAJOVIĆ**, koji do 2005. funkcioniše kao deo Asocijacije nezavisnih teatarara.

Pokrenut edukativni projekat **CENTAR ZA SAVREMENO SCENSKO ISKUSTVO** autora **OLIVERE KOVAČEVIĆ CRNJANSKI, IVANE INĐIN I SAŠE ASENTIĆA** u saradnji sa Kulturnim centrom Novog Sada u kojem su, kao edukatori, učestvovali plesači, koreografi i reditelji sa domaće plesne scene.

U Studentskom kulturnom centru u Beogradu počela je sa radom **OTVORENA ŠKOLA SAVREMENIH SCENSKIH PRISTUPA - EKSPEDICIJA MULTIDISCIPLINARNIH PRONALAZAČA**, koja se bavila edukacijom mladih u oblasti izvođačkih umetnosti, autori projekta **IVAN PRAVDIĆ I OLGA GLIŠIN**.

2001.

Izlazi prvi časopis **TEORIJA KOJA HODA (TKH)** koji se bavi savremenim izvođačkim umetnostima. Dva broja su do sada bila posvećena savremenom plesu (br. 4 i br. 18). Urednici: Bojana Cvejić, Bojan Đorđev, Siniša Ilić, Vlatko Ilić, Marija Karaklajić, Marko Kostanić, Tanja Marković, Aldo Milohnić, Jelena Novak, Marta Popivoda, Ivana Stamatović, Miško Šuvaković, Ana Vujanović.

Pokrenut je festival savremenog plesa **BODYSHOP** u organizaciji trupe *Madlenium*.

2002.

Osnovana je i formalno organizacija TkH - Teorija koja hoda - grupa za teorijska i umetnička istraživanja, koja je neformalno nastala 2000. godine, a čine je: **ANA VUJANOVIĆ, MARTA POPIVODA, BOJANA CVEJIĆ, BOJAN ĐORĐEV, SINIŠA ILIĆ, KATARINA POPOVIĆ, DRAGANA JOVOVIĆ I JELENA KNEŽEVIĆ**.

Nastaje neformalna trupa **AD HOC LOM** koju čine Bojana Mladenović, Isidora Stanišić, Čarni Đerić i Dušan Murić. Iako trupa nije postojala dugo, njeni akteri su nastavili da rade i individualno dali velik doprinos savremenom plesu u zemlji i šire, kao autori koreografi i pedagozi: Isidora Stanišić postaje prvi profesor savremenog plesa u Baletskoj školi *Lujo Davičo*, Bojana Mladenović je danas umetnička direktorka *School for New Dance Development* u Amsterdamu, Dušan Murić i Čarni Đerić rade kao autori i koreografi u zemlji i inostranstvu.

2003.

OSNOVAN FORUM ZA NOVI PLES kao projekat Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu s namerom da produbljuje teatarska istraživanja koja u sebi spajaju iskustva savremenog plesa i dramskih, likovnih i performativnih elemenata. Inicijatori projekta bili su **JASNA KOVAČIĆ, ANDREW PETER GREENWOOD, BRANKO POPOVIĆ, IVANA INĐIN I OLIVERA KOVAČEVIĆ CRNJANSKI** koja je, prvo kao direktor baleta, a zatim kao jedan od inicijatora i vođa projekta, negovala Forum za novi ples do 2017. godine. Sa Forumom su saradivali Saša Asentić, Jens van Dal, Gaj Vajcman i Roni Haver, Galina Borisova, Rosana Hribar i Gregor Luštek, Dragana Bulut, Minja Bogavac, Ivana Inđin, Aleksandar Acev, Džejsms Amar.

Osnovan **ODSEK ZA SAVREMENU IGRU** u baletskoj školi u Novom Sadu. Prvu generaciju vodila je profesorka **ALEKSANDRA KETIG** (pored nje, uključuju se i profesori **MAJA GRNJA, SNEŽANA ADANSKI, BORIS LADIČORBIĆ, A KASNIJE JELENA ALEMPIJEVIĆ, SARA TOŠIĆ, FROSINA DIMOVSKA**).

Osnovan **ODSEK ZA SAVREMENU IGRU** u Baletskoj školi „Lujko Davičo“ u Beogradu. Prve generacije obrazuju Isidora Stanišić i Katarina Stojkov. U rad se ubrzo uključuju profesorke **ANA IGNJATOVIĆ-ZAGORAC, IVANA LJUJIĆ, JELENA KAJGO, DEJANA BUDIŠKA, SANJA CVRKOTIĆ**.

Počeo je sa radom **DDT KREATIVNI CENTAR** koji su činile plesačice i koreografkinje **TIJANA MALEK, DRAGANA STANISAVLJEVIĆ I DUBRAVKA SUBOTIĆ**, a kasnije im se pridružila i **IVANA LJUJIĆ**. DDT saraduje sa plesačima sa domaće i međunarodne scene, negujući različite plesne tehnike.

Održan je prvi dečiji festival **TIBA** na kojem su učestvovala i nagrađivana i plesne predstave za decu i bebe, a čiji su autori koreografi nezavisne plesne scene (Dušan Murić, Dalija Aćin).

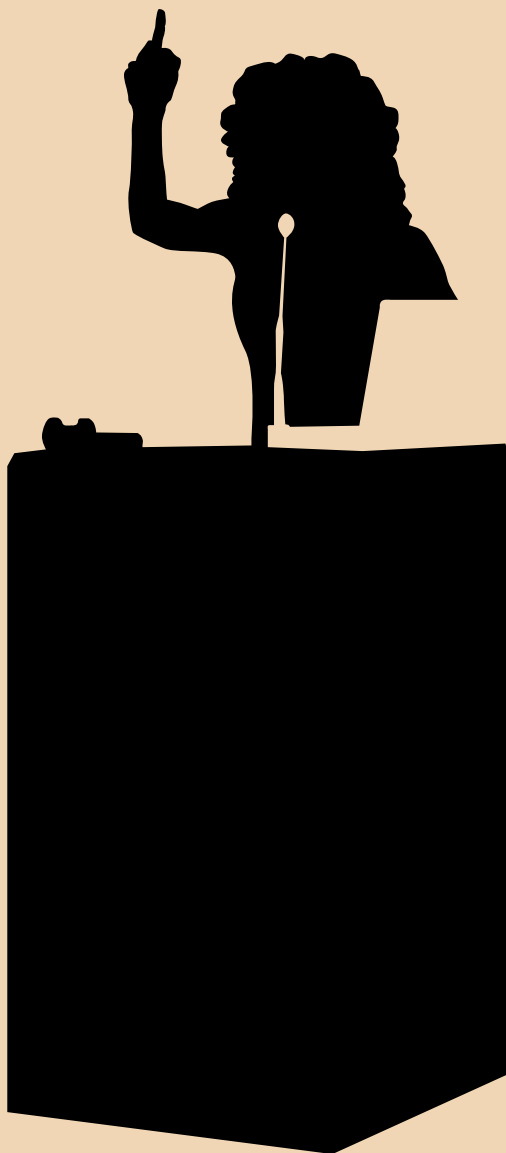
2004.

Održan je festival evropske savremene koreografije **PRO TOOLS** na inicijativu Bojane Cvejić, a u organizaciji TkH, koji je predstavio autorske radove koreografa kao što su Xavier Le Roy, Mårten Spångberg, Mette Ingvarsen i Tino Sehgal. Festival je imao samo jedno izdanje.

Održan je prvi **BEOGRADSKI FESTIVAL IGRE** koji postoji i danas i prikazuje renomirane primere plesne umetnosti iz celog sveta, najčešće poznatih autora i kompanija.

Koreografkinja i autorka **DRAGANA BULUT** realizuje svoju prvu plesnu predstavu *Samo još jedan solo* koja proizilazi iz koreografske minijature nagrađene na Festivalu koreografskih minijatura u Beogradu.

Koreograf **DUŠAN MURIĆ** kao autor realizuje prvu plesnu predstavu za decu *Snežna kraljica* u Malom pozorištu Duško Radović.

2005.

Osnovana mreža **NOMAD DANCE ACADEMY** koja kroz promociju savremenog plesa, istraživanje i edukativne programe povezuje umetnike i organizacije iz Makedonije, Bugarske, Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Slovenije. Ova mreža i platforma, kao regionalna struktura u stalnom rastu i procesu učenja, teži da neprekidno povezuje različite aktere oko zajedničkog diskursa i da artikuliše potrebe relevantne u kontekstu balkanskog regiona i njegovih suseda. Pored toga, NDA teži da razvija svoje kapacitete kako bi postala vidljiva kao kompetentan sagovornik i zagovarač potreba čitavog sektora.

U Novom Sadu počinje sa radom **PER.ART**, organizacija koja se bavi promocijom, produkcijom i edukacijom u savremenim izvođačkim umetnostima. Osnivači i akteri organizacije su bili **SAŠA ASENTIĆ, NATAŠA MURGE SAVIĆ, TATJANA TUCIĆ, FROSINA DIMOVSKA, DRAGANA B. STEVANOVIĆ, BRANISLAV SAVIĆ, DRAGANA GALOVIĆ, BILJANA RADEKA, LUKA KULIĆ, HANA MARKVARD, DUNJA CRNJANSKI**. Ovo je ujedno jedna od organizacija koja se najduže i najupornije bavi inkluzijom kroz umetnost.

POD TEATAR je osnovan i formalno, u Beogradu kao rezultat projekta *Igrom protiv nasilja* iz kojeg su se mladi učesnici u programu orijentisali ka profesionalnom radu u teatru. Kroz radionice, seminare i permanentan rad oni su razvijali veštine edukatora i trenera u nekoliko oblasti: drama u obrazovanju, teatar potlačenih, dramske radionice.

Počeo sa radom **MUDRA TEATAR** u Beogradu, na inicijativu rediteljke **IVANE AŠKOVIĆ**. Saradnici su bili Jelena Stojiljković Rhynes, Jelena Milinović, Andrijana Lubina, Jovana Rakić, Miona Petrović, Boris Čakširan. Svi umetnici nastavili su svoj individualni rad u različitim oblastima izvođačkih umetnosti.

2006.

Osnovana je **STANICA SERVIS ZA SAVREMENI PLES** u Beogradu, na inicijativu pojedinaca i organizacija aktivnih na savremenoj plesnoj sceni u Beogradu (preko 40 aktera), a sa idejom da se stvori platforma kroz koju će biti sprovedene različite aktivnosti. Od početka, rad je bio usmeren na jačanje te umetničke zajednice, njeno strukturisanje i prepoznatljivost, te integrisanje u sistem kulture u Srbiji, na Balkanu i na međunarodnom planu. Stanica od tada inicira i ostvaruje povremene koprodukcije ili predstavljanja savremenog plesa u okviru festivalskih i drugih programa i saraduje sa pozorišnim i drugim institucijama u Srbiji i inostranstvu. Od osnivanja Stanica je imala nekoliko modela organizacionih struktura rada: koordinatorke programa su bile Dalija Aćin, Bojana Mladenović i Dragana Alfirević, a organizaciju i menadžment je radila **MARIJANA CVETKOVIĆ**. Od 2012. Marijana Cvetković koordiniše programski razvoj, a organizaciju rade **KSENIJA ĐUROVIĆ, TATJANA NIKOLIĆ I MIRJANA DRAGOSAVLJEVIĆ**. Od 2016. godine uspostavljena je nova struktura u kojoj je koordinaciju i organizaciju programa zajednički rade umetnici i saradnici okupljeni oko Stanice: Ana Dubljević, Dalija Aćin Thelander, Dušan Murić, Igor Koruga, Jovana Rakić, Ksenija Đurović, Marko Milić, Marijana Cvetković, Mirjana Dragosavljević, Dragana Bulut.

Iste godine je Stanica sa NOMAD mrežom u Magacinu održala regionalnu konferenciju savremenog plesa na kojoj je predstavljena NDA mreža i njeni planovi za regionalnu saradnju.

Započet je i projekat Stanice **FOSTERING CREATIVITY** koji kroz edukaciju i produkciju podržava mlade autore u realizaciji prvih radova. Tako se pojavljuju novi koreografi i autori plesnih predstava među kojima su: **ANA DUBLJEVIĆ, MARKO MILIĆ, KSENIJA ĐORĐEVIĆ, LJILJANA TASIĆ, DUŠAN BROČIĆ, HULIA KAROLINA GOROSITO, NENAD MILOŠEVIĆ, DUBRAVKA SUBOTIĆ I MIONA PETROVIĆ**.

Realizovan je prvi **DESIRE FESTIVAL** u Subotici u organizaciji pozorišta Kostolanji Deža.

MILOŠ SOFRENOVIĆ, koreograf i plesač stvara svoju prvu predstavu "Play" u Bitef Teatru.

(LJILJA TASIĆ I DUŠAN BROČIĆ, *HOT LOLIPOP*)

2007.

Počeo je sa radom **ODSEK ZA SAVREMENU IGRU** u Baletskoj školi „Dimitrije Parlić“ u Pančevu. Prva profesorka savremene igre je **ALEKSANDRA MALIJAR** koja i dalje predaje; od 2012. do 2014. godine radila je i plesačica i plesna pedagoškinja **MILICA PISIĆ**.

Započeta je inicijativa da se Ustanova kulture „Vuk Karadžić“ postupno pretvori u **BEOGRADSKI PLESNI CENTAR**, ali je ta inicijativa, na žalost, posle dve godine prekinuta.

Saša Asentić realizuje predstavu *Moje privatne biopolitike*, koja je izvedena više od 40 puta u Evropi i Americi. Zajedno sa Anom Vujanović bio je autor istraživačkih projekata **TIGER'S LEAP IN TO THE PAST** i **RECYCLE BIN** značajnih za razumevanje konteksta i razvoja savremene plesne umetnosti u Srbiji.

Otvoren je Kulturni centar **MAGACIN**, prostor za rad umetnika sa nezavisne plesne scene.

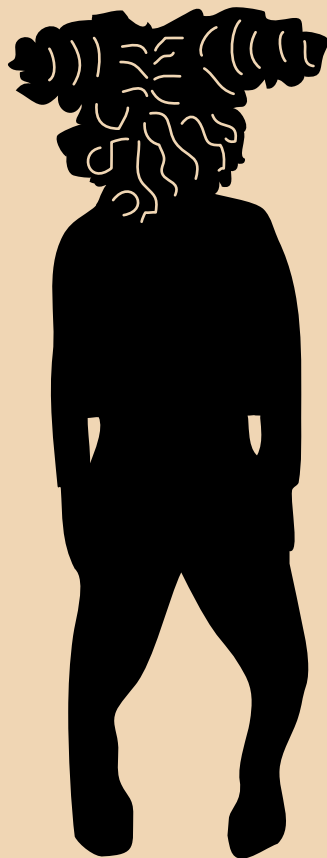
2008.

Realizovan je prvi regionalni program edukacije u oblasti savremenog plesa **NOMAD DANCE ACADEMY** namenjen mladim autorima iz Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Bugarske i Makedonije. Edukativni program u trajanju od četiri meseca i radu sa ekspertima iz različitih oblasti savremenih izvođačkih umetnosti održao se tri puta, 2008, 2009. i 2010. godine. Kroz ovaj program sa lokalne savremene plesne scene prošlo je nekoliko autora mlađe generacije: Ana Dubljević, Igor Koruga, Jovana Rakić i Jana Jevtović.

Održan je prvi **KONDENZ** festival savremenog plesa i performansa u organizaciji Stanice Servisa za savremeni ples, na inicijativu koreografkinje Dalije Aćin Thelander, menadžera u kulturi, producentkinje i kustoskinje Marijane Cvetković, koreografkinje Dragane Alfirević. Festival promoviše savremenu izvođačku umetnost, ali i propituje formate i koncept kako umetničkih dela koje predstavlja, tako i samog festivala.

Nastaje trupa **BELA SENKA**, na inicijativu koreografkinje i plesačice **ALEKSANDRE BJELAJAC**.

Dalija Aćin Thelander osvaja prvu nagradu **GRAND PRIX JARDIN D'EUROPE** za predstavu *Handle with great care* na festivalu ImPulsTanz u Beču.

2009.

Na inicijativu profesorke škole „Lujo Davičo“ i dramaturškinje, tadašnje upravnice Bitef Teatra, **JELENE KAJGO**, osnovana je **BITEF DENS KOMPANIJA** kao projekat Bitef Teatra. Pedagog i uvežbavač: **ISIDORA STANIŠIĆ**. Plesači koji su sarađivali sa i bili deo kompanije su: **ANA IGNJATOVIĆ ZAGORAC, NEVENA UROŠEVIĆ, MILICA PISIĆ, OLGA OLČAR, MILICA JEVIĆ, AŠHEN ATALJANC, MILOŠ ISAILOVIĆ, NATAŠA GVOZDENOVIĆ, TAMARA PJEVIĆ, JOVANA ZELENOVIĆ, DEJAN KOLAROV, IVANA SAVIĆ JACIĆ, LUKA MIHOVILOVIĆ, LUKA LUKIĆ, NIKOLA TOMAŠEVIĆ, NEMANJA NAUMOVSKI, ĐORĐE MAKAREVIĆ, UROŠ PETRONIJEVIĆ, STRAHINJA LACKOVIĆ, VLADIMIR ČUBRILO.**

Organizovan je prvi put edukativni projekat **PUZZLE** u organizaciji Stanice Servisa za savremeni ples u kojem su učestvovali koreografi i pedagozi plesa iz zemlje i inostranstva: Frederik Gis, Martin Zonderkamp, Selma Banič, Anđelija Todorović, Dušan Murić, Dalija Aćin, Dragana Bulut, Saša Božić, Matej Kejžar i tada aktivne mlade plesačice Jovana Rakić, Miona Petrović, Milica Pisić, Sandra Vidović, Dragana Milošević.

Održana je **BALKANSKA PLESNA PLATFORMA**, regionalni plesni festival koji je u Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu organizovala organizacija Per.Art.

2010.

GRUPA HAJDE DA... iz Beograda počinje sa radom na plesnom projektu **OKVIR TELA** i predstavi *Kriva za Gausa*. Autor projekta je bio **MARKO PEJOVIĆ**, koreografi Boris Čakširan i Sanja Krsmanović Tasić. Projekat se sastoji od edukacije i produkcije u kojoj učestvuju mladi plesači sa i bez invaliditeta (među ostalima, **DANIJEL TODOROVIĆ, STOJAN SIMIĆ, SENAD SOPNIĆ, SVETLANA DAVIDOVIĆ** i drugi).

Održan je prvi festival **NOV.PLES** u Novom Sadu, u organizaciji Per.Art-a, na inicijativu Olivera Kovačević Crnjanski i Saše Asentića. Festival je trajao do 2013. Godine.

Osim plesnim nagradama UBUS-a, koreografski rad se u lokalnom kontekstu institucionalno vrednuje još jedino na **STERIJINOM POZORJU**, najvišim godišnjim priznanjem za koreografski rad u okviru nacionalne drame i pozorišta (doduše samo ukoliko je u službi dramske predstave). Dve koreografkinje bile su prepoznate i nagrađivane „nagradom za scenski pokret / koreografiju“ - Dalija Aćin Thelander 2011. godine za predstavu *Metamorfoze* u režiji Aleksandra Popovskog, i **ANDREJA KULEŠEVIĆ** 2010. godine za predstavu *Pomorandžina kora*, u režiji Kokana Mladenovića, Novosadsko pozorište/Újvidéki Színház, i 2015. za predstavu *Doktor Nušić*, u režiji Kokana Mladenovića, Kruševačko pozorište i Narodno pozorište Sombor.³

Dragana Bulut osvaja *Grand Prix Jardin d'Europe* na festivalu ImPulsTanz u Beču sa predstavom *EIO* na kojoj kao koautorka saraduje sa Eduardom Gabiom i Marijom Baroncea iz Rumunije.

2011.

Održan je prvi *live art* festival **LIMIT** u Domu omladine Beograda.

Održan je prvi Festival angažovanog teatra **VAN OKVIRA** u Beogradu u organizaciji grupe Hajde da... Festival je prikazao nekoliko predstava sa nezavisne plesne scene i promovisao inkluziju koristeći različite formate: predstave, plesne radionice, razgovore i drugo.

Osnovana je **NEZAVISNA KULTURNA SCENA SRBIJE (NKSS)**, jedan od osnivača bila je Stanica Servis za savremeni ples.

Pokrenut je projekat **TEMPORARIES**, samoorganizovana inicijativa 6 autora mlađe generacije: **ANE DUBLJEVIĆ, LJILJANE TASIĆ, JOVANE RAKIĆ, IGORA KORUGE, MARKA MILIĆ, DUŠANA BROČIĆA**. Cilj je bio da se preispitaju uslovi rada u lokalnom plesnom kontekstu i formira platforma za umetničku i obrazovnu razmenu. Projekat je trajao od 2011. do 2013. godine.

³ Milica Ivić i Igor Koruga, Arhiviranje savremene plesne umetnosti u Srbiji: Problematike sa institucionalizacijom ili o izdaji "nezavisnosti" lokalne plesne scene, *Maska* časopis za scenske umetnosti, posebno izdanje, Ljubljana 2017.

2012.

Ustanovljena je **NAGRADA SMILJANA MANDUKIĆ** za najbolju interpretaciju u savremenoj umetničkoj igri, a dodeljuje je Udruženje baletskih umetnika. Dosadašnji laureati su **SANJA NINKOVIĆ, NEVENA JOVANOVIĆ, MILICA PISIĆ, IVANA SAVIĆ JAČIĆ, ANA IGNJATOVIĆ ZAGORAC, RIKARDO KAMPUŠ FREIRE, NIKOLA TOMAŠEVIĆ, STRAHINJA LACKOVIĆ.**

Međunarodni simpozijum **ODLIV SCENE**, iniciran od strane Saše Asentića, o odlivu mozgova i njegovom uticaju na nezavisnu scenu izvođačkih umetnosti u Srbiji održan je u Galeriji Matice srpske u Novom Sadu, a okupio je umetnike, teoretičare umetnosti i kulture, stručnjake u oblasti migracija, novinare, studente, društvene aktiviste, menadžere u oblasti kulture, predstavnike institucija kulture i nevladinog sektora.

Osnovan je **INSTITUT ZA UMETNIČKU IGRU**, prva visokoškolska institucija za edukaciju u oblasti baleta i savremenog plesa, pokrenuta na inicijativu baletskog umetnika, plesača i koreografa **ALEKSANDRA ILIĆA.**

2014.

Dalija Aćin Thelander inicira **GENERATOR** - saradničku platformu za razvoj dečijeg plesnog teatra na Balkanu, u organizaciji Stanice Servisa za savremeni ples i partnerskih organizacija iz Hrvatske, Makedonije i Bosne i Hercegovine. Osnovan je **HLEB TEATAR** na inicijativu koreografkinje, glumice i autorke predstava Sanje Krsmanović Tasić. U trupi su takođe aktivni **JUGOSLAV HADŽIĆ I ANASTASIJA TASIĆ.**

Nastao je mentorski program za kritičare **KRITIČKE PRAKSE (MADE IN YU)** u organizaciji Stanice Servisa za savremeni ples i NOMAD mreže koji podržava nove generacije autora koji pišu o savremenom plesu i izvođačkim umetnostima.

Ustanovljena je **SPECIJALNA NAGRADA UBUS-A** za inovativni pristup u oblasti savremenog plesnog teatra. Dosadašnji laureati su **DALIJA AĆIN THELANDER, ISIDORA STANIŠIĆ I JOVANA RAKIĆ.**

2015.

U Novom Sadu osnovan je **PRAKTIKABL - PLATFORMA ZA SAVREMENU UMETNOST I KULTURU**. Osnivači su umetnici iz oblasti savremenog plesa, muzike i vizuelnih umetnosti: **JELENA ALEMPIJEVIĆ, DUNJA CRNJANSKI, FROSINA DIMOVSKA, SARA TOŠIĆ I LUKA KULIĆ**.

2016.

Nekoliko organizacija nezavisne plesne scene podiže tužbu protiv Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije zbog neregularnog i netransparentnog rada konkursne komisije, zbog čega je velik broj organizacija i samostalnih umetnika (uključujući UBUS, Bitef Dance Company i Stanicu Servis za savremeni ples) bio uskraćen za sredstva i onemogućeno im je obavljanje godišnjih aktivnosti. Tužba je usvojena od strane Upravnog suda.

FORUM ZA NOVI PLES prestaje sa radom.

BITEF DENS KOMPANIJA radi na minimumu budžeta.

Održana je manifestacija **DANI SMILJANE MANDUKIĆ** na inicijativu Sanje Krsmanović Tasić i Hleb Teatra.

Većina umetnika i trupa i nezavisnih pozorišta nije, ili je više nego skromno podržana od strane institucija kulture u Srbiji.

NE POSTOJE STALNA MESTA ZA STVARANJE I PREZENTACIJU razvoja savremenog plesa i publike.

NE POSTOJE STRUKTURNI GRANTOVI ZA NEZAVISNE ORGANIZACIJE jer je to jedini održivi način da svoj rad ulažu u strateški razvoj svog polja.

NE POSTOJE REGIONALNI GRANTOVI ZA ZAJEDNIČKE PROJEKTE u savremenoj umetnosti kako bi se omogućilo prisustvo i vidljivost svake zemlje širom Regiona i Evrope.

Ne postoje transparentne procedure, procesi donošenja odluka i učešća relevantnih profesionalaca u stvaranju specifičnih politika i instrumenata za savremeni ples. Zato Stanica Servis za savremeni ples i Nomad Dance Academy pokreću **NOMAD DANCE ADVOCATES** in Belgrade 2017, događaj posvećen zagovaranju za opstanak i razvoj savremenog plesa u Srbiji i Regionu.

Tokom dvehiljaditih godina deluje veći broj autora, uglavnom specifično vezanih za savremeni ples. Među njima su pomenuti **NELA ANTONOVIĆ, BORIS ČAKŠIRAN, DALIJA AČIN THELANDER, DRAGANA ALFIREVIĆ, ISIDORA STANIŠIĆ, BOJANA MLADENOVIĆ, DUŠAN MURIĆ, SAŠA ASENTIĆ, DANICA ARAPOVIĆ, SVETLANA ĐUROVIĆ, DENEŠ DEBREI**, a kasnije i autori mlađe generacije koji i danas rade: **MILOŠ SOFRENOVIĆ, BRANKA ZGONJANIN, KSENIJA ĐORĐEVIĆ, OLGA GLIŠIN, TIJANA MALEK, MILICA PEROVIĆ, DRAGANA STANISAVLJEVIĆ, IVANA TABORI, ALEKSANDRA BJELAJAC, DRAGANA BULUT, BOJANA DENIĆ, ĐORĐE MAKAREVIĆ, ALEKSANDAR ILIĆ, ANA DUBLJEVIĆ, MARKO MILIĆ, NENAD MILOŠEVIĆ, HULIA GOROSITO, MIONA PETROVIĆ, DUBRAVKA SUBOTIĆ, JOVANA RAKIĆ, IGOR KORUGA, LJILJANA TASIĆ, BRANKA ZGONJANIN, MILOŠ ISAILOVIĆ** i drugi.

Plesači/performeri (neki od njih radili su i rade kao plesni pedagozi i tako značajno doprinose sceni) koji su se obrazovali i radili u periodu od 2000. godine do danas su: **ANA IGNJATOVIĆ ZAGORAC, MILICA PISIĆ, AŠHEN ATALJANC, JELENA MILANOVIĆ-ČIRICA, HULIA KAROLINA GOROSITO, NANAD MILOŠEVIĆ, ANDRIJANA LUBINA, DUNJA CRNIĆ, DRAGANA MILOŠEVIĆ, NEVENA UROŠEVIĆ, PREDRAG RADOVANČEVIĆ, ČARNI ĐERIĆ, PREDRAG RAKIĆ, JELENA STOJILJKOVIĆ, DUBRAVKA SUBOTIĆ, DRAGANA STANISAVLJEVIĆ, TIJANA MALEK, ANA BASTAĆ, SANJA VINKOVIĆ, NIKOLA VRANIĆ, NEVENA UROŠEVIĆ, UROŠ PETRONIJEVIĆ, DEJAN KOLAROV, NIKOLA TOMAŠEVIĆ, LUKA LUKIĆ, NATAŠA GVOZDENOVIĆ, STOJAN SIMIĆ, DANIJEL TODOROVIĆ, OLGA AVRAMOVIĆ, FROSINA DIMOVSKA, MAJA GRNJA, JELENA KOLČERIU, ANDREA KULEŠEVIĆ, ANA LEČIĆ-INJAC, DANIJELA VOJNOVSKI, JELENA ŠUJICA (AKTIVNI U FORUMU ZA NOVI PLES), KAO I PLESAČI TRUPE PERPETUUM PLESNI CENTAR, TEATRA MIMART** i drugi.

U poslednjih nekoliko godina na sceni su aktivni i plesači, pedagozi i autori najmlađe generacije školovani u baletskim školama u Beogradu, Novom Sadu i Pančevu, na Institutu za umetničku igru i neformalno kroz radionice i edukacione programe, a među njima su: **SARA TOŠIĆ, JELENA ALEMPIJEVIĆ, INA MADŽAR, ŽELJKA JAKOVJEVIĆ, MIA INIĆ,**

TEODORA BEBA ŽIVKOVIĆ, ENA ETINA GUCUNSKI, NATAŠA VRANEŠEVIĆ, NATASCHA SCHMELZ, JANA MILENKOVIĆ, TAMARA PJEVIĆ, MINA KONTIĆ, JOVANA ZELENOVIĆ, BRANKO MITROVIĆ, VLADIMIR ČUBRILO, KATARINA BUČIĆ, MARIJA VUČENOVIĆ, KATARINA STOJKOVIĆ, MAJA MARKOVIĆ, BORIS VIDA KOVIĆ, JOVANA IKONIĆ, MILA STIJAK, JELENA BULATOVIĆ, STOJAN SIMIĆ, VLADIMIR ARSENIJEVIĆ, LUKA MIHOVILOVĆ, STEFAN VESELINOVIĆ, TIJANA ŠUĆUROVIĆ, NINA PANTOVIĆ, KATARINA ILIJAŠEVIĆ, VANJA HALUPA, ANDREA DOBRIĆ, TRISTAN AL-HINNAWI, JAKŠA FILIPOVAC, LUKA STOJKOVIĆ, ADREA KARGAČIN, NINA PUTNIK, ALEKSANDRA ČAVIĆ, MILICA MUČIBABIĆ i mnogi drugi....

Takođe postoje umetnici, kulturni radnici i institucije koje su svojim zalaganjem podržavale umetnički rad, vidljivost i opstanak savremene plesne umetnosti ili blisko sarađivali sa umetnicima i organizacijama: **LJUBICA BELJANSKI RISTIĆ, DIJANA KRŽANIĆ TEPAVAC - ASSITEJ SRBIJA, NEZAVISNA KULTURNA SCENA SRBIJE (NKSS), REDITELJKA IVANA VUJIĆ, SUNČICA MILOSAVLJEVIĆ, CIRKUSFERA, IVANA KORAKSIĆ, IRENA RISTIĆ, ANĐELKA NIKOLIĆ (HOP.LA!), MILENA DRAGIĆEVIĆ ŠEŠIĆ, MILAN MARKOVIĆ MATTHIS** i mnogi drugi.

Napomena: Za stvaranje ove istorijske linije služili smo se informacijama pronađenim na internetu i dobijenim u razgovorima sa pojedinim akterima plesne scene (intervjuima sa umetnicima i radnicima u kulturi, internet stranicama trupa i organizacija, tekstovima časopisa).

KORIŠĆENI TEKSTOVI I INTERVJUJUI:

Ana Vujanović, „Scena savremenog plesa“, Miško Šuvaković, *Istorija umetnosti u Srbiji XX vek*, Orion Art, Beograd, 2010.

Ana Vujanović, “Performance and/as (Mis)communicational community”, master seminar, Universidad de Arte Reina Sofia, Madrid, 2010; TkH br. 12

Ana Vujanović i Saša Asentić, “Tiger’s Leap into the Past“ i “Recycle Bin” <https://vimeo.com/search?q=Tiger%E2%80%99s+Leap+into+the+Past+%28evacuated+genealogy%29>

Vera Obradović, disertacija „Koreodrama u Srbiji u 20. i 21. veku: rodna perspektiva“, Centar za rodne studije, Univerzitet u Novom Sadu, 2016.

Časopis „Orchestra“ podlistak 59-62, 45-50, 52-53 (autori tekstova: Iva Ignjatović, Ljiljana Mišić, Milica Zajcev)

Xavier Le Roy, Bojana Cvejić, Gerald Siegmund, “To end with judgment by way of clarification,” i ur. Martina Hochmuth, Krassimira Kruschkova, Georg Schöllhammer, u *It takes place when it doesn’t: On dance and performance since 1999*, (Frankfurt: Revolver, 2006), str. 49-56.

Jan Ritsema, “About Choreography”, 100 definicija o koreografiji, www.corpusweb.net

„Kontekstualna umetnost u zemljama Istočne Evrope: Pristupi, dijagnoze i tretmani problema“ radna grupa „Termini“ u okviru projekta Raškolovano znanje (o^o): (abecednim redom) Milena Bogavac, Dragana Bulut, Bojan Đorđev, Anđela Čirović, Siniša Ilić, Milan Marković, Katarina Popović, Ljiljana Tasić <http://www.antijargon.tkh-generator.net/2010/12/04/kontekstualna/?lang=sr>

Milica Ivić i Igor Koruga, Arhiviranje savremene plesne umetnosti u Srbiji: Problematike sa institucionalizacijom ili o izdaji “nezavisnosti” lokalne plesne scene, *Maska* časopis za scenske umetnosti, posebno izdanje, Ljubljana 2017.

Priručnik **ŠTA JE TO SAVREMENI PLES (U SRBIJI)** je nastao na inicijativu umetnika i kulturnih radnika okupljenih oko organizacije Stanica Servis za savremeni ples, a povodom događaja Nomad Dance Advocates in Belgrade 2017.

Autorski tim:

**JOVANA RAKIĆ, IGOR KORUGA, MARKO MILIĆ,
MARIJANA CVETKOVIĆ**

Lektura:

MARIJANA CVETKOVIĆ I NAĐA BOŽOVIĆ

Grafičko oblikovanje:

KATARINA POPOVIĆ

Štampa:

TUKAN PRINT, BEOGRAD

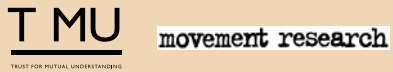
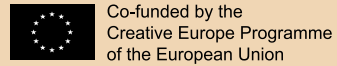
Tiraž:

150

BELGRADE, 2017

This project has been funded with support from the European Commission. This publication (communication) reflects the views only of the author, and the Commission cannot be responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Priručnik ŠTA JE TO SAVREMENI PLES (U SRBIJI) sadrži kratka objašnjenja i uvid u osnovne elemente i faze razvoja ove umetničke prakse u Srbiji. U našoj sredini savremeni ples je mlada oblast čiji su nosioci razvoja samoorganizovani i mahom vaninstitucionalni akteri plesne scene. Ona se tako gradi kao izraz njihove želje i potrebe da svoje polje rada uvedu u sistem kulture u svojoj sredini: uredi uslove rada, jačaju pozicije i prepoznatljivost umetničke zajednice, uvedu je u međunarodne tokove, kao i da održavaju stalnu komunikaciju sa publikom i drugim profesionalcima iz sličnih ili različitih umetničkih polja.

